

Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse ning kutseõppeasutuse seaduse muutmise seaduse eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

Eelnõuga sätestatakse koolilõuna toetusele alammäär ehk koolilõuna riigipoolseks toetuseks määratakse 2 eurot ööpäevas õpilase kohta. Tervisliku ja mitmekülgse koolilõuna jaoks eraldab riik igal aastal riigieelarvest raha koolilõuna toetuse alammäära ulatuses õpilase kohta.

Noore inimese organism vajab kvaliteetset, mitmekesist ja täisväärtuslikku toitu. Koolis pakutav soe lõuna on õpilastele väga oluline söögikord. Tõusva inflatsiooni ning kiire hinnatõusu tingimustes ei ole senise koolitoidu kvaliteedi hoidmine endiste summade eest võimalik. Selleks, et koolilõuna oleks kooliõpilastele jätkuvalt tasuta kättesaadav, tervislik ja maitsev, tuleb suurendada koolilõuna toetuse alammäära.

Seadusemuudatustega tulla appi ka koolides toitlustust pakkuvatele ettevõtetele, kellel on järjest keerulisem täita riigihangete teel sõlmitud lepinguid, mis kohustavad neid õpilastele täisväärtuslikku, tasakaalustatud, mitmekülgset, maitavat, vanusekohast ning vajadusel erivajadusi ja allergiaid arvestavat toitu pakkuma.

2. Seaduse eesmärk

Eelnõuga sätestatakse koolilõuna toetusele alammäär ehk koolilõuna riigipoolseks toetuseks määratakse 2 eurot ööpäevas õpilase kohta, et koolilõuna vastaks õpilaste vajadustele, oleks tasakaalustatud, mitmekesine ning lapse tervist toetav ning kättesaadav kõigile õpilastele, olenemata nende sotsiaalmajanduslikust taustast.

3. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Hetkel kehtiva korra järgi kulub riigil ühe lapse koolilõuna peale üks euro päevas, millele lisandub omavalitsuse ja mõnel juhul ka lapsevanemate panus. Viimane riigipoolne koolitoidu toetuse tõstmine toimus viis aastat tagasi ehk aastal 2018, kui toetust tõsteti 0.78 eurolt 1 euro peale päevas õpilase kohta.

Omavalitsuste rahaline panus ei ole kogu Eestis sama, vaid varieerub. Omavalitsused on koolilõuna toetust tõstnud tihedamini kui riik. Tänapäevase riigi poolt eraldatav summa ei ole piisav selleks, et täita koolilõuna eesmärki – pakkuda õpilastele kvaliteetset ja mitmekülgset toidukorda. Koolitoidu kvaliteedi hoidmise vastutus KOV-idele panna on vastutustundetu. Riigi panus ei ole olnud piisav juba mõnda aega. Koolitoidu toetust oleks pidanud tõstma juba enne meeletut inflatsiooni ja hinnatõusu. Praeguses keerulises olukorras, kus valitsus kavatseb lisaks vähendada ka kehtivaid peretoetusi ja kaotada täiendava maksuvaba tulu laste eest, on koolilõuna toetuse tõstmine mõõdapääsmatu.

Kiire inflatsiooni ning hinnatõusuga on olukord drastiliselt halvenenud. Senisest panusest ei piisa enam toitva toidukorra valmistamiseks, rääkimata toidukorra kvaliteedist või tervislikkusest. Tervislikud puu- ja köögiviljad jäävad koolides toitlustajatele tihti kättesaamatuks.

Kvaliteetse ja tasuta koolilõuna tähtsus on viimastel aastatel veelgi kasvanud. Statistikaameti andmetel elas 2024. aastal Eestis 4,6% lastest absoluutses vaesuses ning 16,2% lastest suhtelises vaesuses. Absoluutne vaesus tähendab, et lapse leibkonna sissetulek ei võimalda katta esmavajadusi, sealhulgas piisavat ja tervislikku toitumist. Sellises olukorras on koolilõuna paljude laste jaoks kõige kindlam ja täisväärtuslikum söögikord päeva jooksul.

Riiklikult rahastatud kvaliteetne koolitoit aitab vähendada sotsiaalset ebavõrdsust, toetab laste tervist ja õpivõimet ning leevendab perede toimetulekusurvet. Samal ajal on toiduainete, energia ja tööjõu kallinemine muutnud senise riikliku toetuse ebapiisavaks ning pannud ebaproportsionaalse koormuse kohalikele omavalitsustele ja koolide toitlustajatele. Seetõttu on põhjendatud kehtestada koolilõuna toetusele 2-eurone alammäär õpilase kohta päevas, et tagada kõikidele lastele jätkuvalt kvaliteetne ja tervislik koolitoit sõltumata nende elukohast või perekonna majanduslikust olukorrast.

2025/2026 õppeaastast jõustusi lasteaedadele ja koolidele uued toitlustusnõuded, mis tõstavad koolitoidu kvaliteeti, kuid lisavad omakorda survet maksumusele. Uute nõuete rakendamine senise rahastusega tähendab, et midagi peab järele andma — kas toidu kvaliteet, omavalitsuse eelarve või lapsevanema rahakott

Koolilõuna toetuse tõstmise vajadust on rõhutanud lisaks Eesti Linnase ja Valdade Liidule ka noorte esindusorganisatsioonid läbi aastate, kelle sõnul on õpilased ja nende vanemad tõsiselt mures kiire hinnatõusu pärast toiduainete sektoris.

4. Eelnõu terminoloogia

Eelnõuga ei võeta kasutusele uusi termineid.

5. Seaduse mõjud

Paljudele noortele on koolilõuna ainus täisväärtuslik ja soe toidukord päevas. Kasvavale organismile ning aktiivse mõttetegevusega tegelevale inimesele on tasakaalustatud toitumine äärmiselt oluline. Käesoleva seaduse jõustumisel, koolilõuna alammäära sätestamisel säilib koolitoidu kvaliteet ning tervislikkus, mis mõjutab otseselt õpilaste füüsilist ja vaimset tervist, õppeedukust ja heaolu.

Seaduse vastuvõtmine toetaks ka koolides toitlustavaid ettevõtjaid, kes on hädas lepingute korrektse täitmise ja toitlustuse pakkumisega ning soosiks kohaliku toidutootjatelt toiduainete soetamist. Tänaustes tingimustes jätkates ähvardab koolides toitlustust pakkuvaid ettevõtteid kahjumliku tegevuse tõttu pankrot. Seaduse vastuvõtmisel jääb praegu toimiv üle-eestiline koolilõuna pakkumise süsteem püsima.

6. Seaduse rakendamisega seotud eeldatavad kulud

Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 24 lõike 3 järgi on kooliaastas 175 õppepäeva.

Eesti Hariduse Infosüsteemi viimaste andmete kohaselt õpib üldhariduses ligikaudu 171 400 õpilast. Koolilõuna riikliku toetuse tõstmine 1 eurolt 2 euroni suurendab riigi kulu 1 euro võrra õpilase kohta õppepäevas, mis tähendab üldhariduses hinnanguliselt 29 995 000 euro suurust täiendavat kulu aastas.

Kutseõppeasutuste koolilõuna toetuse saajate arvu arvestades on täiendav kulu hinnanguliselt ligikaudu 1 925 000 eurot aastas.

Seega kaasneb eelnõu rakendamisega riigieelarvele hinnanguliselt ligikaudu 32 miljoni euro suurune täiendav kulu aastas. Kulude täpne suurus sõltub igal aastal koolilõuna toetust saavate õpilaste tegelikust arvust ning riigieelarve koostamisel kasutatavatest ajakohastatud andmetest.

7. Seaduse kooskõla Euroopa Liidu õigusega

Käesolev eelnõu ei ole vastuolus Euroopa Liidu õigusega.

8. Rakendusaktid

Käesoleva seaduse rakendamiseks pole vaja kehtestada eraldi rakendusakte.

9. Seaduse jõustumine

Seadus jõustub 2027. aasta 1. jaanuaril.

Algatavad Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsioon, Jaak Aab, Ester Karuse, Tanel Kiik,
Andre Hanimägi ja Züleyxa Izmailova 17.06.2026. a.

Helmen Kütt

Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni aseesimees

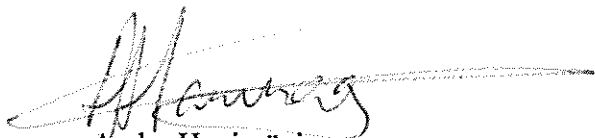
Jaak Aab

Riigikogu liige

Ester Karuse

Riigikogu liige

Andre Hanimägi

Riigikogu liige

Tanel Kiik

Riigikogu liige

Züleyxa Izmailova

Riigikogu liige